

Prof. dr hab. Mirosław Bochenek
Katedra Ekonomii
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Uniwersytet Mikołaj Kopernika w Toruniu

Toruń, dnia 6 marca 2023 r.

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgra Macieja Kietlińskiego
pt. „Wpływ szkół ekonomicznych na politykę gospodarczą USA
na przykładzie Nixonomiki i Reaganomiki”

I. Podstawa formalna

Formalną podstawą sporządzenia recenzji jest pismo Pana Przewodniczącego Rady Naukowej dyscypliny ekonomia i finanse Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie prof. dra hab. Bogumiła Kamińskiego z dnia 30 grudnia 2022 r. o powołaniu mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgra Macieja Kietlińskiego.

Postępowanie prowadzone jest w trybie ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.), która w art. 13 stanowi, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

II. Ocena doboru problematyki badawczej i tematu rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest wartościowym studium teoretyczno-historycznym, dotyczącym ewolucji poglądów na temat polityki gospodarczej prowadzonej w USA w drugiej połowie XX w. Podjęta przez Autora dysertacji problematyka badawcza dotyczy centralnego zagadnienia roli państwa w gospodarce, które należy do najbardziej interesujących w całej ekonomii. Zakres oddziaływania państwa w gospodarce wpływa nie tylko na sprawność funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, ale również stopę życiową obywateli. Historia prowadzenia świadomej polityki gospodarczej sięga schyłku XV i początku XVI w. Twórcy ówczesnych koncepcji sugerowali, aby państwo sterowało gospodarką. W XVIII w. odrzucono ten pogląd. Zwolennicy leseferyzmu przekonywali, że

wolny rynek działa sprawnie i efektywnie. Ich triumfalny pochód przerwał Wielki Kryzys. W odpowiedzi na głęboką depresję powstał keynesizm, który odrzucił poglądy o samoczynnie działającym rynku, rozwiązującym wszystkie problemy ekonomiczne, a także zalecał podejmowanie interwencji w gospodarkę w celu ratowania kapitalizmu. Nastąpił wówczas głęboki rozłam wśród ekonomistów na zwolenników aktywnego państwa z jednej strony oraz nieskrępowanego rynku – z drugiej. Argumenty wysuwane przez przedstawicieli obu obozów eskalowały spór, zaliczany do najzagorzalszych sporów w dziejach myśli ekonomicznej. Dlatego też uważam tematykę pracy za ważną i oryginalną. Chociaż wcześniej powstało wiele prac na temat preferowanej przez daną szkołę ekonomiczną polityki gospodarczej, to jednak żadna z nich nie traktowała tak wnikliwie o okresie badanym przez Autora recenzowanej pracy.

Z całym przekonaniem mogę stwierdzić, że dokonany przez mgra M. Kietlińskiego wybór problemu badawczego spełnia oczekiwania i wymogi stawiane w tym względzie dysertacjom doktorskim. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że wybrana przez Autora recenzowanej pracy problematyka jest interesująca oraz ważna z poznawczego i naukowego punktu widzenia. Biorąc pod uwagę powyższe wskazania, wybór problematyki zaprezentowany w rozprawie należy uznać za właściwy, zarówno z punktu widzenia teorii, jak i polityki ekonomicznej. Świadczy to o rozeznaniu przez Autora dysertacji w kluczowych wyzwaniach stojących przed ekonomią.

III. Ocena celów pracy i hipotez badawczych

Autor recenzowanej rozprawy sformułował trzy cele, tj.: „zbadanie, jaki wpływ na gospodarkę USA miała teoria monetaryzmu głoszona przez Milтона Friedmana, oraz w jakim stopniu znalazła swoje odzwierciedlenie w decyzjach podejmowanych przez prezydentów USA, tj.: Richarda Nixona oraz Ronalda Reagana, ze szczególnym uwzględnieniem polityki monetarnej, oraz przejawów intensyfikacji lub ograniczania interwencjonizmu państwowego”, „podjęcie próby zbadania na ile sytuacja gospodarcza państwa determinuje stosowanie przez polityków rozwiązań gospodarczych proponowanych przez konkretne szkoły ekonomiczne, w tym przypadku Monetarizm i Keynesizm”, a także „zbadanie, na ile idee Monetarizmu i Keynesizmu wpłynęły na gospodarkę Stanów Zjednoczonych podczas kadencji Richarda Nixona i Ronalda Reagana”. Uważam, że te trzy cele są nadmiernie rozwinięte. Szkoda, że nie zostały bardziej skondensowane. Cele pierwszy i trzeci są zbieżne i po doprecyzowaniu można je zredukować do jednego.

Proces badawczy pracy mgra M. Kietlińskiego wyznaczyły sformułowane hipotezy. Hipoteza główna brzmi: „Sytuacja gospodarcza państwa jest istotną determinantą stosowania przez polityków rozwiązań gospodarczych proponowanych przez konkretne szkoły ekonomiczne, czego konkretnymi przykładami w USA był Keynesizm w okresie kadencji Richarda Nixona i Monetarizm w trakcie prezydentury Ronalda Reagana”. Z kolei dwóm hipotezom pomocniczym Autor dysertacji nadał następujące brzmienie: „1. Na decyzje gospodarcze Richarda Nixona w znacznej mierze miała wpływ doktryna interwencjonizmu, natomiast rządy Reagana charakteryzowały się w płaszczyźnie podejmowanych decyzji gospodarczych silnym wpływem monetaryzmu. 2. Pomimo silnych tendencji interwencjonistycznych Państwa podczas rządów gabinetu Richarda Nixona, w okresie jego prezydentury można odnotować również decyzje gospodarcze cechujące się znamionami monetaryzmu Friedmana. 3. Dominujące szkoły ekonomiczne ciążyą przez dłuższy czas na prowadzonej polityce gospodarczej pomimo istotnych zmian zachodzących w sytuacji gospodarczej i braku skuteczności prowadzonej na jej podstawie polityce gospodarczej. 4. Zmiany w sytuacji gospodarczej stopniowo (powoli) wpływają na asymilację do polityki gospodarczej teorii powstałych w nowych szkołach ekonomicznych”. Cele badawcze i sformułowane hipotezy określają zakres badań. Mimo, że cele nie zostały precyzyjnie sformułowane, to łącznie z hipotezami można je uznać za odpowiednie dla dysertacji doktorskiej pt. „Wpływ szkół ekonomicznych na politykę gospodarczą USA na przykładzie Nixonomiki i Reaganomiki”.

IV. Ocena układu pracy

Licząca 227 stron praca składa się ze wstępu, czterech merytorycznych rozdziałów (choć w wstępie i streszczeniu Autor dysertacji zapowiadał pięć rozdziałów), zakończenia oraz spisu literatury. Struktura pracy jest konsekwencją sformułowanych celów i hipotez. Wszystkie rozdziały służyły realizacji postawionych celów oraz umożliwiły zweryfikować postawione hipotezy badawcze. Tytuł dysertacji sugeruje, że jej autor w jednakowym stopniu przybliży twórców i główne założenia monetaryzmu i keynesizmu, tymczasem zarówno J.M. Keynesowi, jak i keynesizmowi mgr M. Kietliński nie poświęcił odrębnych rozdziałów. Brakuje również omówienia wpływu ekonomii strony podażowej – chociaż Autor recenzowanej dysertacji kilkakrotnie przywołał głównego twórcę tej szkoły, tj. Arthura B. Laffera – na politykę gospodarczą administracji R. Reagana, która to szkoła odcisnęła swoje piętno na polityce fiskalnej tegoż prezydenta.

V. Ocena treści i wartości merytorycznej pracy

Syntetycznie przygotowany wstęp zawiera uzasadnienie podjęcia tematu jako przedmiotu dysertacji, przedstawienie celu i hipotez badawczych, układu i treści pracy, wykorzystanych źródeł oraz krótką charakterystykę zastosowanych metod badawczych. Jak zaznaczono wcześniej, jest to praca teoretyczno-historyczna. Autor przeprowadził krytyczną analizę poglądów różnych myślicieli na temat roli państwa w gospodarce, analizę gospodarczych raportów prezydenckich, które pozwoliły określić charakter prowadzonej polityki gospodarczej oraz przyczynowość między decyzjami gospodarczymi omawianych prezydentów a sytuacją gospodarczą USA. Oznacza to, że mgr M. Kietliński stosował głównie metodę analizy porównawczej oraz metodę opisową.

W rozdziale pierwszym została szczegółowo omówiona biografia naukowa Milтона Friemana, wpływ poszczególnych mentorów z czasów jego studiów uniwersyteckich oraz ówczesnych warunków społeczno-gospodarczych na krystalizację jego poglądów, a także udział tego uczonego w życiu publicznym.

Rozdział drugi Autor dysertacji poświęcił charakterystyce poglądów społeczno-ekonomicznych amerykańskiego noblisty. Zwrócił w nim uwagę, że M. Friedman wywarł wpływ nie tylko na politykę gospodarczą, ale również na rozwój teorii i metodologii ekonomii. Amerykański noblista głosił, że podstawową wartością, na której powinno opierać się wolne społeczeństwo jest ekonomiczna wolność jednostki. Funkcjonowanie wolnego rynku wymaga istnienia państwa, ograniczającego swoje funkcje do minimum, służącego jednostce i wolności, gdyż państwo rozwiązuje problemy społeczne w sposób mniej efektywny w porównaniu z wolnym rynkiem. Państwo powinno ograniczać swoją rolę do ochrony prawa, strzec porządku oraz gwarantować bezpieczeństwo kraju, określać prawa własności, rozstrzygać spory związane z regułami gry ekonomicznej, gwarantować przestrzeganie umów, wspierać wolną konkurencję oraz tworzyć stabilne warunki pieniężne i fiskalne działania gospodarki. Programy pomocy społecznej oraz koncepcja „państwa dobrobytu” stanowią zaprzeczenie ideałów wolnego społeczeństwa, są nieskuteczne oraz wywołują ogromne marnotrawstwo. Jednym z największych dokonań twórcy monetaryzmu jest modyfikacja ilościowej teorii pieniądza. M. Friedman podkreślał, że pieniądz ma charakter egzogeniczny. Z cechy tej wynika, że władza monetarna może precyzyjnie kontrolować podaż pieniądza, która pełni rolę ważnego środka oddziaływania na gospodarkę. Wprawdzie M. Friedman wskazywał na potrzebę ograniczenia bezrobocia, to jednak priorytetowym celem jego programu gospodarczego była walka z inflacją. Podkreślał, że w każdym przypadku inflacja jest efektem wzrostu podaży pieniądza. Amerykański noblista

postulował, aby podstawową zasadą prowadzenia polityki pieniężnej była „reguła ilości pieniądza”. Lektura tego rozdziału pozwala na stwierdzenie bardzo dobrych podstaw teoretycznych Doktoranta w podejmowanej problematyce.

W rozdziale trzecim Autor recenzowanej dysertacji doktorskiej przedstawił kondycję gospodarki amerykańskiej w drugiej połowie lat 60. oraz na początku lat 70. XX w., a także politykę ekonomiczną prowadzoną przez administrację R. Nixona. Mgr M. Kietliński wykazał, że źródła polityki gospodarczej tego prezydenta, czyli Nixonomiki, początkowo tkwiły w ortodoksyjnym keynesizmie, który preferował aktywną rolę państwa w gospodarce. Zgodnie z ideą gradualizmu jej celem było schłodzenie koniunktury gospodarczej oraz utrzymanie bezrobocia na społecznie akceptowanym poziomie. Natomiast w ostatnich latach jego prezydentury wdrażano niektóre postulaty właściwe monetaryzmowi.

Rozdział czwarty traktuje o polityce gospodarczej prezydenta R. Reagana, zwanej Reganomiką. Program gospodarczy tego prezydenta koncentrował się na ograniczaniu roli państwa w gospodarce, walce z inflacją, znaczącej redukcji wydatków rządowych oraz obniżce podatków.

W zakończeniu Autor rozprawy sformułował syntetyczne wnioski z prowadzonych badań, a także odniósł się do postawionych w pracy hipotez badawczych oraz sformułowanych celów. Pewien niedosyt wynika z braku precyzyjnego odniesienia się do sprawy weryfikacji sformułowanych hipotez.

VI. Ocena wykorzystanych źródeł

Recenzowana rozprawa doktorska jest stosunkowo dobrze udokumentowana. Mgr M. Kietliński odwołał się do odpowiedniej – chociaż nielicznej – literatury przedmiotu. Wykorzystał łącznie 222 pozycje, w tym 70 książek, 76 artykułów i dokumentów rządowych. Niestety, wykaz ten nie zawiera pełnego opisu bibliograficznego, brakuje głównie wydawnictw prac zwartych oraz autorów i tytułów opracowań w przywołanych magazynach. Na szczególne docenienie zasługuje fakt, że z tej liczby prac większość stanowią prace obcojęzyczne, głównie anglojęzyczne.

VII. Ocena zagadnień terminologicznych

Każda rozprawa naukowa powinna opierać się na spójnym systemie pojęć wykorzystywanych do opisu badanej rzeczywistości. Zapewnienie spójnej, jednoznacznej i klarownej bazy pojęciowej ma istotne znaczenie przy ocenie jakości naukowej dysertacji. Podstawowymi terminami recenzowanej pracy są takie kategorie, jak: „rola państwa w

gospodarce”, „polityka pieniężna”, „polityka fiskalna”, „monetarizm”, „keynesizm” oraz „gradualizm”, które zostały wyjaśnione przez Doktoranta w sposób właściwy i nie budzący wątpliwości.

VIII. Ocena strony formalnej pracy

Formalną stronę recenzowanej dysertacji doktorskiej można uznać za poprawną. Ponadto charakteryzuje się poprawnością językową. W swoich rozważaniach mgr M. Kietliński zachowuje logiczny ciąg wywodów, wykazując się umiejętnością właściwego prezentowania zjawisk oraz poprawnością wyprowadzonych wniosków. Jak w każdej tego typu pracy znajdują się błędy edytorskie i językowe. Najczęstszym uchybieniem jest pisownia Monetarizmu i Keynesizmu (dużymi literami). Manierą Autora recenzowanej rozprawy jest stosowanie czasu przeszłego, zamiast przeszłego.

IX. Podsumowanie

Na podstawie powyższej charakterystyki można stwierdzić, że praca stanowi zamkniętą – choć niepełną – całość, a Autor rozprawy doktorskiej wykazał się przy jej realizacji poprawnością warsztatową, w oparciu o solidne podstawy merytoryczne. Na podstawie lektury treści zawartych w dysertacji można stwierdzić, że sformułowane cele zostały zrealizowane, a cały proces badawczy został zaprojektowany i opisany w sposób, który potwierdza Jego wiedzę i umiejętności prowadzenia badań naukowych w tym obszarze. Doktorant zastosował metody adekwatne do założonych celów badawczych.

X. Konkluzja

Przedstawiona do oceny dysertacja doktorska mgra Macieja Kietlińskiego jest interesującym studium. Stanowi wartościowe opracowanie oraz może stanowić inspirację do podobnych opracowań. W świetle poczynionych ustaleń stwierdzam, że rozprawa doktorska mgra Macieja Kietlińskiego pt. „Wpływ szkół ekonomicznych na politykę gospodarczą USA na przykładzie Nixonomiki i Reaganomiki” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, posłużyła realizacji sformułowanych celów, a zastosowane metody i interpretacja wyników z przeprowadzonych badań oraz sposób wnioskowania wskazują na dobrą znajomość badanego problemu. Doktorant wykazał się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie ekonomia oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wytknięte braki i niedociągnięcia w żaden sposób nie pomniejszają pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Dysertacja spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim zgodnie z warunkami określonymi w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, dlatego też wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

M. Bodurka